

+ SWISS LEAKS COUNTRIES PEOPLE STORIES ABOUT ICIJ THE INTERNATIONAL CONSORTIUM OF INVESTIGATIVE JOURNALISTS

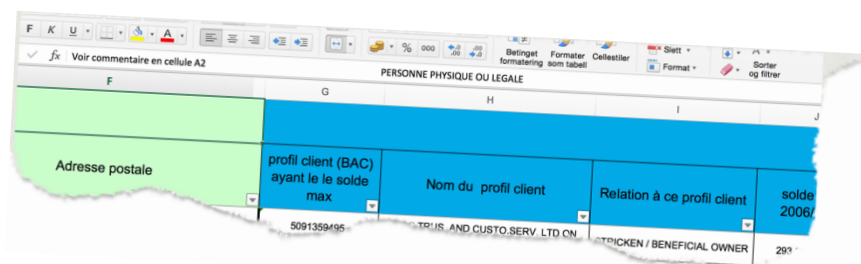
SWISS LEAKS

The leaked HSBC files offer a rare glimpse inside one of the world's most private banking systems.

More than \$100 billion from 106,000 clients of 203 countries.

Explore [countries](#), [people](#) and [stories](#).

Most client & account data from 1988-2007; amounts from 2006-07. [Learn more.](#) SEND A TIP RECEIVE NEWS DONATE SHARE

F	G	H	I	J
Voir commentaire en cellule A2	PERSONNE PHYSIQUE OU LEGALE			
Adresse postale	profil client (BAC) ayant le le solde max	Nom du profil client	Relation à ce profil client	solde 2006/
5091359495	TRUIS, AND CUSTO.SERV. LTD CN	TRICKEN / BENEFICIAL OWNER		283

Swissleaks i Norge:

«Plutselig har du en sum som du synes det er litt voldsomt å skatte av»

Tittel på prosjektet:

Swissleaks i Norge: «Plutselig har du en sum du synes det er litt voldsomt å skatte av»

Metoderapport til SKUP-prisen 2015.

Hvor og når publisert:

Aftenposten 8. – 12. februar 2015.

Redaksjon og redaksjonsadresse/tlf:

Aftenposten

Akersgata 55

Postboks 1, 0051 Oslo

Telefon: 02286

Journalistenes adresse og telefonnummer:

Sigurd Bjørnstad mobil 908 28 093 sigurd.bjornestad@aftenposten.no

Per Anders Johansen mobil 975 40 345 per.anders.johansen@aftenposten.no

Andreas Slettholm mobil 975 58 747 andreas.slettholm@aftenposten.no

Trond J. Strøm mobil 982 03 251 trond.strom@aftenposten.no

Postadresse: Som redaksjonens adresse.

1. Bakgrunn

International Consortium for Investigative Journalists (ICIJ - <http://www.icij.org/>) ble etablert i 1997 av den amerikanske journalisten Chuck Lewis for å styrke gravejournalistisk samarbeid på tvers av landegrensene. Tanken var at kriminelle bander, mafiaorganisasjoner og korrupte politikere opererte over landegrensene – da måtte også journalister samarbeide.

Aftenpostens journalist Per Anders Johansen har vært med i nettverket nesten siden oppstarten. I dag består ICIJ av over 190 gravejournalister fra mer enn 65 land som har samarbeidet om en rekke store prosjekter.

1.1 På Vestkysten

I 2014 fikk Per Anders Johansen og Trond J. Strøm redaksjonsstipend av Aftenposten, som dekket en del av reise- og hotellutgifter over til IRE-konferansen i San Fransisco for å få faglig inspirasjon.

Under konferansen tok medlemmer av ICIJ kontakt med Per Anders.

Bakgrunnen var at den franske avisen *Le Monde* hadde fått tak i data fra den sveitsiske grenen av den britiske storbanken HSBC i forbindelse med sitt årelange HSBC-prosjekt.

Aftenposten samarbeidet med ICIJ på et tidligere prosjekt, *LuxLeaks*, som Sigurd Bjørnstad deltok i. Det omfattet lekkasjer av bankopplysninger i Luxemburg som avslørte omfattende unndragelser av skattepenger og omgåelse av lovverket.

ICIJ var fornøyd med erfaringene med Aftenpostens journalister, stolte på oss, og visste at vi var interessert i å bruke store ressurser på et graveprosjekt som dette.

Arbeidstittelen for hele prosjektet fra starten var: «*Slik lurte noen av verdens rikeste unna skatten*».

1.2 Første e-post

Dataene stammet opprinnelig fra en sveitsisk varsler som ga dataene til franske skattemyndigheter. De franske journalistene skjønnte at dataene hadde forgreninger langt utenfor Frankrike.

Et av de store spørsmålene var om dataene fra franske skattemyndigheter var blitt undersøkt videre av skattemyndighetene i andre land og hvordan dette var blitt håndtert i de ulike landene.

Samtidig innså *Le Monde* at det ville kreve en enorm innsats å undersøke alt materialet, sjekke dataene og sammenligne dette med andre viktige kilder.

Dataene kom fra de franske gravejournalistene Gérard Davet og Fabrice Lhomme i *Le Monde*.

Filene stammet fra franske skattemyndigheter, som beslagla dataene i 2009 fra den tidligere HSBC-ansatte Hervé Falciani. Falciani er mye omtalt i mediene og er ettersøkt i Sveits.

Det er et omfattende materiale:

- Om lag 60.000 filer for 106.000 bankklienter i over 203 land.
- Dataene stammet fra 1988 til 2007 og besto av opplysninger fra klientdatabaser, transaksjonsfiler og en del korrespondanse.
- Pengebeløpene dreide seg totalt om over 100 milliarder dollar.

Per Anders lagde i august et notat om prosjektet som han sendte nyhetsredaktør og tre avdelingsledere.

På forhånd hadde han underskrevet en avtale hvor han personlig lovet at dataene «ikke vil bli delt eller kopiert til noen tredjepart».

«Jeg har ingen ide om hvor mye arbeid dette er – eller hvor stor sak det er. Det vil vi kunne vurdere ganske raskt når vi får navnelisten – da ser vi raskt hvem det er og hvor store beløp det er snakk om. Da kan vi eventuelt vurdere å sette flere journalister på saken og ta stilling til hvor mye det er verdt å bruke av ressurser på dette. Materialet inneholder mange detaljer jeg ikke kan nevne på åpen mail», skrev Per Anders til redaktørene.

1.3 Sikkerhet

Fra første stund var det svært strenge sikkerhetsregler rundt prosjektet.

«Vi må dessuten love å holde tett om prosjektet – slik at det ikke blir kjent. De bør derfor heller ikke snakkes åpent om rundt i redaksjonen», skrev Per Anders til redaktørene.

Vi fikk også tilgang til store mengder annen info, blant annet juridisk materiale, etterforskningsmateriale, klipp, tidslinjer og annen research som deles på tvers.

Datasikkerheten og prosjektet ble ledet av ICIJ-staben i Washington DC under Marina Walker, og faren for at materialet skulle komme på avveie hadde øverste prioritet fra første stund.

All kommunikasjon skulle skje i lukkede, krypterte fora. Vi kan ikke gå i detalj på verktøyene som ble brukt.

Sikkerheten holdt, til tross for et par enkeltglipp underveis. Den største risikoen internasjonalt var journalistenes e-postbruk, og at mange av journalistene også samarbeidet om andre saker hvor sikkerheten ikke var like streng. Dermed var det fort gjort å blande kortene, og sende en e-post som aldri burde vært sendt.

Heldigvis skjedde aldri dette med Aftenpostens gruppe, men et par andre journalister dummet seg ut til deres store fortvilelse ved å sende sensitiv info på åpen e-post. Det fikk ingen konsekvenser, men førte selvfølgelig til reaksjoner fra kollegene.

1.4 Møtet i Paris

8. september 2014 møtte Per Anders en rekke andre journalister i Le Mondes lokaler i Paris, hvor prosjektet ble diskutert.

Le Monde-journalistene utvekslet sine erfaringer og «lessons learned» med materialet, og ICIJ redegjorde for hvordan dataene ville bli tilrettelagt, beskyttet og analysert.

Swissleaks-prosjektet skiller seg på mange måter fra alle tilsvarende internasjonale prosjekter vi har vært med på, inkludert WikiLeaks, på flere områder:

- ICIJ sørget for å utvikle langt mer robuste og enkle systemer for å bearbeide dataene.
- Arbeidsformen mellom journalistene, basert på egne, lukkede og sikre digitale forum, hvor grupper av journalister fant frem til hverandre.
- Kunnskapsoverføringen: Etter hvert som en journalist gjorde en erfaring i dataene, løste et problem eller oppdaget et triks, ble dette raskt delt med de andre. På den måten ble alle nye ideer delt i fellesskap.
- Vi vil ikke gå inn på detaljene i de datatekniske og organisatoriske løsningene som ble valgt. Men infrastrukturen gjorde det mulig for over 100 journalister å samarbeide og gjennomgå et enormt materiale av data og finne frem til en rekke store avsløringer som preget nyhetsbildet i flere land.

1.5 Avtale og gjensidig tillit

ICIJ inngår samarbeidet med den enkelte journalist – og ikke med medieinstitusjonen.

For å delta i et så stort og omfattende prosjekter er det en rekke svært viktige forutsetninger som må være på plass:

- Vi prøvde å delta i kommunikasjonen så mye som mulig. Det forventes at alle bidrar, og deler alt man finner. På den måten gjør vi kaken større.
- Samtidig hadde vi full frihet til å publisere hva vi ville på den måten man skulle ønske.
- Det var opp til oss selv å undersøke faktaene og bestemme hvordan innholdet ble publisert.
- Vi ble også enige om visse milepæler underveis, for eksempel en felles dato om når vi skulle kontakte bankkundene. Vi var også forberedt på at HSBC ville reagere og forsøke å stoppe publiseringen.

Det gjorde de også: Alle bankkundene fikk en skriftlig advarsel på forhånd, og de var åpenbart forberedt.

2. De første norske dataene

Fransk politi hadde helt fra starten av forventet at skattemyndighetene i andre land var interessert i materialet. Men Skattedirektoratet i Norge var ikke interessert. Begrunnelsen var at man følte det var uklart om dataene var kommet til veie på «lovlig måte».

Slik sett lot Skatteetaten seg skremme av HSBC. Resultatet var at det tok mye lengre tid før materialet ble undersøkt. Og norske klienter og skattesnytere fikk god tid til å gjøre opp for seg etter å ha blitt advart av den sveitsiske banken om at dataene var på avveie.

Den dag i dag mener vi det er en stor skandale at Skatteetaten ikke var interessert. Vi skrev saken, men ingen andre norske medier valgte å sitere eller omtale dette.

Vår første tilnærming til det norske materialet var å begynne å undersøke en liste med 69 innførsler med adresse i Norge som franske skattemyndigheter hadde laget.

Listen over personer som har hatt hemmelige konti i Sveits, omfattet alt fra leger, direktører og forskere, til redere, IT-konsulenter, advokater og pensjonister. Her fantes alt fra anonyme husmødre, til mektige næringslivstopper.

2.1 Et enormt puslespill

Det sprenger fullstendig rammene for en SKUP-rapport å gå inn alle dataspørsmålene, tekniske problemer og utfordringer knyttet til å forstå dataene.

Vi vil nøye oss med å si at vi ikke ville hatt mulighet til å komme raskt i gang, uten at ICIJ og Le Monde delte sine erfaringer. ICIJ kjørte også egne «workshops» på Skype, hvor vi diskuterte våre felles utfordringer med å forstå dataene.

Dataene kom fra flere forskjellige databaser, var lastet ned over tid og samlet på flere CD-er. Nøkkelen lå i å forstå «klientprofilen».

En av tingene som hjalp oss, paradoksalt nok, var skattesnyternes forsøk på å skjule sine spor. Mange av klientene ba banken om ikke å sende post til deres adresse – noe som i seg selv var et klart tegn på at de skjønnte at de drev med lyssky virksomhet.

En annen gruppe klienter sørget for at deres navn ikke sto til bankkontoen. De «superhemmelige» kundene hadde bare et nummer. Det betød at ikke en gang vanlige bankansatte i HSBC visste hvem som egentlig eide den hemmelige kontoen.

Vi begynte med å prøve å luke ut de som åpenbart var uskyldige, normale klienter.

Avtalene i seg selv var veldig tekniske og kompliserte. Språket i de strengt fortrolige referatene fra dialogen mellom kunder og banken var dessuten stikkord-preget og laget med tanke på at bankens egne ansatte skulle forstå dette – ingen andre. Det var svært mange forkortelser og spesielle ord, og deler av materialet var dessuten på fransk.

Helt fra starten var vi dessuten forberedt på at de største skattesnyterne allerede hadde benyttet seg av skatteamnesti-ordningen til norske myndigheter. Dermed ville de også gå fri, uansett hva vi skrev.

2.2 Om å gjøre kaken større

Aftenposten jobbet sammen med flere av de største nyhetsredaksjonene i verden på dette prosjektet, for eksempel BBC, The Guardian, Le Monde og Suddeutsche Zeitung. I Norden var SVT, YLE og Danmarks Radio med, i tillegg til Aftenposten.

For å finne flest mulige interessante eksempler og historier, jobbet journalistene ofte på tvers for å finne interessante og viktige internasjonale navn, det vil si ikke bare egne lokale lister.

Årsaken til at dette var viktig, var at ICIJ hadde problemer med å finne gode, troverdige og pålitelige journalister i mange av de involverte landene. I en del land fantes det heller ikke medier som var interessert i det hele tatt i å grave i bankkontoer.

Dette gjaldt deler av Øst-Europa, Russland, Ukraina, Afrika, Midtøsten og Asia.

Her er noen spørsmålene vi jobbet med fra starten av:

Hvilke av kontoene som var skjult for skattemyndighetene?

Var de bosatt og skattepliktige i Norge? Vi sjekket deres skatteopplysninger for 2006/2007- og årene etterpå, rollelister og andre offentlige registre, for å se om bankkontiene og selskapene som er nevnt, er noe man har informert om.

Til slutt måtte vi få kontakt hver enkelt vi skriver om – for å få deres forklaring.

Et annet problem var at navnelisten ikke var fullstendig, selv om den baserer seg på listene som franske skattemyndigheter og politiet hadde brukt ett år på å lage.

Tusenvis av utlendinger sto nemlig også registrert med konti i Sveits, Kypros og andre steder – og for mange mangler sikre data om nasjonalitet. Derfor oppdaget vi etterhvert langt flere nordmenn enn vi hadde på de første listene.

Vi leste også manuelt over listene fra for eksempel Sveits og Kypros for å se etter norske navn. Dette ga få resultater og var bortkastet arbeid. Men vi kan derfor ikke utelukke at det fantes enkelte nordmenn vi ikke oppdaget. Dette er i så fall nordmenn som har skiftet statsborgerskap, eller ikke hadde noen som helst spor til Norge.

3. "Vasking" av data

Den første listen med treff fra Norge vi fikk fra ICIJ, inneholdt 69 rader. Dette var både kontoer knyttet til firmaer og privatpersoner. Mange av kontoene var høyst sannsynligvis helt lovlige. For eksempel flere kontoer tilhørende enkelte norske kommuner og noen pensjonskasser.

3.1 Om dataene

Kolonnene i listen var:

Under overskriften "fysisk, legal person":

- Intern kode (kontonummer, BUP)
- Navn
- Fornavn
- Fødselsdato
- Yrke
- Postadresse

Under overskriften "klientprofil":

- klientnummer (BAC)
- Navn på klientprofil
- Relasjon til klientprofil
- Maks saldo i 2006/2007
- Dato kontoen ble åpnet
- Dato konto ble stengt
- Kontakt (vil / vil ikke ha korrespondanse)
- Land

3.2 Klienter

Konto- og klientnummer for samme konto var forskjellige. Noen kunder bruker en klient eller et klientnavn som offisiell eier av kontoen. Det kan være et faktisk firma, eller det kan være et klientnavn som er laget som kombinasjon av 5-6 tall og initialene til den faktiske eieren.

Vi satt uansett på koblingen mellom klient og faktisk innehaver, men bruk av klient i stedet for eget navn er en klar indikator på at eieren ønsker å skjule kontoen – og da er det gjerne hjemlige skattemyndigheter den skal skjules for.

3.3 "Ønsker ikke kontakt"

Når "kontakt"-feltet indikerer at eieren ikke ønsker kontakt fra banken – altså at HSBC ikke skal sende brev til kontoinnehaveren, kan dette vanskelig tolkes som noe annet enn at kontoen ønskes skjult for ligningsvesenet i hjemlandet. Det måtte i så fall være hvis kontoen holdes hemmelig også for familien.

3.4 Gjennomgang

Dataene vi hadde fått, var uvanlig innholdsrike. Vi hadde ofte både (mer eller mindre) korrekt navn på kontoinnehaver, samt fødselsdato, adresse, det største beløpet som hadde stått på kontoen i 2006/2007, informasjon om når kontoene var opprettet og eventuelt når de var stengt igjen. I motsetning til vanlige bankansatte i HSBC hadde vi også koblingen mellom klientnavn og faktisk kontoeier.

Sjekk av de norske privatpersonene på listen foregikk slik:

- Navn, fødselsdato og adresse ble verifisert. Her brukte vi oppslag både i Folkeregisteret, bedriftsinformasjonsbasen Visma Bizweb og informasjon fra gamle ligningsdata.
- Ligningsdata for 2006 og 2007 ble sjekket. Var maksbeløpet som var oppgitt for HSBC-kontoen forenlig med formuetallene norske skattemyndigheter hadde? (Her måtte vi selvsagt ta høyde for at det er mange lovlige måter å redusere skattbar formue på, men avvik var en god indikator.)
- Mange navn ble sjekket ut via Folkeregisteret og ligningen – enten fordi det viste seg at de har utvandret og ikke skattet til Norge i den aktuelle perioden, eller at de hverken var norske statsborgere eller var skattepliktige her i tidsrommet, selv om de hadde en eller annen tilknytning til Norge.
- Navnene vi satt igjen med ble sjekket videre. Nå gjaldt det å danne seg et inntrykk av hvem de var, og hva som kunne være bakgrunn for opprettelse av bankkonto i Sveits. Vi brukte åpne kilder på internett for å finne omtaler av personene. Vi brukte interne avisarkiver i Schibsted Media og det landsomfattende nyhetsarkivet Retriever Atekst.
- Vi førte opplysningene fortløpende inn i regneark. Under arbeidet lagret vi filene krypterte på en intern server i Aftenposten. Dette for å unngå at opplysningene skulle kunne komme uvedkommende i hende.

I november fikk vi en oppdatert liste med norske navn. Listen hadde vokst til 95 navn. Nye navn ble sjekket på samme måte. En siste oppdatering i januar 2015 brakte listen opp i totalt 125 norske navn – privatpersoner og firmaer. Nye navn ble gjennomgått igjen.

Vi hadde nå sjekket navn. Vi hadde fjernet personer som ikke var skattepliktige i Norge for årene vi hadde informasjon om innstående på konto. Bakgrunnsinformasjon om de som var igjen var innhentet, for å vurdere om de var personer i offentlighetens interesse. Innstående på HSBC-kontoen i 2006/2007 var holdt opp mot ligningstallene samme år. Vi satt vi igjen med en liste på 29 navn.

4. Den norske listen

Vi hadde til slutt en liste på 111 kontoer med en tilknytning til Norge. Mange av disse var åpenbart forbundet med hverandre, som ektefeller, barn eller lignende. Noen kunne også være på listen ved å være forvaltere for andre igjen. Til syvende og sist viste ikke kontoutskriften mer enn at det sto penger på en konto i Sveits, og at disse nordmennene på en eller annen måte var knyttet til disse kontoene. Beløpene varierte også.

Det åpenbart største beløpet – 293 millioner dollar på det meste – befant seg på en konto knyttet til en rekke offentlige og private institusjoner, som de kommunale pensjonskassene i Bergen, Ringerike og Larvik, pensjonskassene til NCC, NHO og Gjensidige. Disse pengene skulle være forvaltet av DnB, sammen med en bank med hovedsetet i Irland. Etter mange dagers kommunikasjon med DNB fant vi til slutt ut at dette var et fond som spekulerer i hedgefond, registrert i Irland, ettersom det da ikke trenger å følge EUs direktiv for forvaltning av verdipapirfond (kalt UCITS). HSBC hadde vært depotbank for fondet, men ifølge DnB var ikke pengene plassert i banken som sådan. Selv om vi syntes det var rart at for eksempel Ringerike kommune skulle drive såpass avansert fondsforvaltning, kom vi dessverre ikke så mye lenger på dette sporet. Ifølge DnB var plasseringene rapportert på vanlig måte til kundene, og vi fant heller ikke noen andre tegn på at disse pengene var inndratt skatt. Hos de ulike kundene i fondet var det for øvrig få eller ingen som hadde kjennskap til denne investeringen fra en del år tilbake.

Men det fantes like fullt privatpersoner med betydelige midler i HSBC. Det er en rekke forklaringer på hvorfor man kan ha penger på bok i Sveits, uten at det er ulovlig. En del av nordmennene i materialet bodde for eksempel i utlandet, eller hadde gjort forretninger i Sentral-Europa i mange år. For mange av de andre var det vanskelig å finne en åpenbar forklaring på at de skulle sette til dels store verdier på en konto i Sveits.

I bankkorrespondansene vi hadde tilgang til, var det også tegn til at dette var penger som var plassert der med tanke på å skjule verdier for myndighetene. Eksempelvis hadde selv ikke bankens ansatte informasjon om identiteten til kontoeierne for 17 av kontoene. 26 personer hadde valgt en løsning der de ikke skulle bli kontaktet eller motta post fra banken.

Blant de 111 kontoene var det foruten flere fond og selskaper en rekke dobbeltføringer, og det var også en del som åpenbart var i slekt og i praksis disponerte de samme pengene. Noen av de som hos HSBC var oppført som norske, viste seg å være utenlandske statsborgere. Enkelte av kontoene var avsluttet før 2006-07. Dermed visste vi ikke mer enn at de på et eller annet tidspunkt mellom 1988 og 2005 hadde hatt et kundeforhold med HSBC, og det vurderte vi som for tynt til å gå videre med.

Flere i materialet hadde relativt lite penger på kontoen, så vidt vi kunne se, og vi satte en grense på omtrent 100.000 dollar for innskudd som var verdt å gå videre med. Ettersom opplysningene i materialet kun var et «snapshot» fra en bestemt periode, gjorde dette at vi åpenbart kunne gå glipp av folk med stor formue i HSBC på et tidligere eller senere tidspunkt, men vi måtte gjøre en avgrensning av kapasitetshensyn.

Til slutt satt vi igjen med 29 separate kundeforhold: Det var familier med klar tilknytning til Norge som hadde hatt betydelige midler på bok i Sveits. Like fullt gjensto den kanskje vanskeligste delen av jobben: Nemlig få svarene på hvorfor disse pengene befant seg på hemmelige konti i Sveits. Den eneste måten vi kunne få vite dette sikkert på, var rett og slett ved å spørre personene vi hadde for vår liste. Gitt at en slik konfrontasjon er ganske krevende, valgte vi å gjøre noen ytterligere undersøkelser først.

4.1 Innsynsretten i ligningsloven

Norske myndigheter har vist en økende interesse for nordmenns skjulte verdier i utlandet, og de senere årene har Skatteetaten aktivt reklamert for sitt skatteamnesti. Logikken fra myndighetene er at det er bedre å få skatteinntekter til staten enn å straffe alle som en gang i tiden har gjort noe galt.

Skatteamnestiet har vært en populær ordning, og derfor hadde vi grunn til å tro at skattelister ville kunne gi oss gode ledetråder på hvorvidt noen av nordmennene på vår liste hadde benyttet seg av det. Hvis formuen spretter opp fra ett år til et annet, er det en relativt god indikasjon. De ordinære ligningstallene gjorde oss imidlertid ikke veldig mye klokere. Mange av de norske klientene til HSBC hadde store lovlige formuer også, som gjorde et eventuelt amnesti av noen millioner kroner vanskelig å lese.

Men det finnes en åpning i ligningsloven Aftenposten tidligere har brukt med stort hell. Man kan nemlig søke innsyn i *både* opprinnelig og revidert ligning. De forskjellige skattekontorene praktiserer dette litt forskjellig, men prinsippet er det samme: Utenforstående skal «i rimelig utstrekning» ha adgang til å kunne se om det er blitt gjort endringer etter den ordinære ligningen. Da Aftenposten rullet opp etterspillet etter taxisvindelen i Oslo i 2007, ble denne metoden brukt til å identifisere bokettersyn hos taxisjåfører som hadde kjørt svart (jf. Haakaas & Sæthers premierte Skup-rapport fra 2007).

Metoden kan på samme måte benyttes for å avdekke svart formue som senere er oppgitt eller oppdaget. Vi søkte derfor innsyn i opprinnelig og revidert ligning for årene 2003 og til siste tilgjengelige år for en rekke av de personene vi hadde på HSBCs liste over nordmenn på listen. Fra og med ligningen 2013 er loven endret slik at personen det gjelder vil få beskjed hvis noen søker innsyn på denne måten, men det er fortsatt mulig.

Etter en uke eller to hadde de fleste svarene kommet inn fra skattekontorene. Også her er det mange feilkilder, og det er ulike grunner til at en ligning kan bli revidert. Spesielt blant familier som forvalter store formuer kan det være store variasjoner fra ett år til et annet. Men vi mente å ha funnet gode indikasjoner på at flere hadde benyttet skatteamnestiet. Mest tydelig var det for en far og sønn som drev en småbedrift på Vestlandet. Skatt Vest ga oss datoen både på den opprinnelige og reviderte ligning. Sønnen, som hadde hatt rundt 25 millioner på bok i HSBC, hadde fått ny skatteberegning i mai 2011 for alle årene fra 2003-2009. Da spratt hans lovlige formue opp med omtrent 20 millioner kroner for alle disse årene. For oss var det et tydelig tegn på at mannen hadde benyttet skatteamnestiet. Faren virket å følge samme vei et drøyt år seinere: I november og desember 2012 hadde han fått ny skatteberegning for alle årene vi søkte innsyn i – og formuen spratt opp med 50-70 millioner kroner.

4.2 Ringerunden

Dette ga oss veldig gode ledetråder på skatteunndragelse for noen av nordmennene i materialet. Men vi kunne vi fortsatt ikke være sikre. Det var dessuten en del der skattetalene ikke ga oss slike indikasjoner. Dessuten kunne det være nordmenn som fortsatt hadde penger på bok i Sveits uten at norske myndigheter visste om det. I så fall ville det heller ikke fremgå av ligningsopplysningene.

Vi satte oss dermed fore å ringe alle de 29 norske kundene av HSBC. Det er ikke uten videre en enkel forespørsel. De aller fleste var uprofilerte privatpersoner, langt borte fra medienes søkelys, uten noen åpenbar interesse i å snakke med oss. Enkelte viste seg også å være vanskelig å få tak i, blant annet fordi de hadde bostedsadresse i utlandet. Andre var avgått ved døden.

I vårt stille sinn hadde vi nok håpet at den norske listen skulle inneholde høyt profilerte samfunnstopper med sentrale stillinger i norsk samfunnsliv. Det ville naturligvis ha vekket interessen hos publikum på en annen måte. På den andre siden: Det faktum at selve navnene på de aller fleste personene med HSBC-konto hadde liten offentlig interesse, gjorde det enklere å få dem til å snakke. Vi bestemte oss nemlig før vi tok kontakt at det var dette vi hadde å tilby: Ivaretagelse av deres anonymitet, selv om de skulle innrømme overfor oss at de var skattesnytere. For oss var dette et ganske uproblematisk bytte: Vi var uansett mer interessert i historiene og tankegangen til dem som plasserer penger i utlandet for å unndra skatt, enn å henge dem ut ved navn.

Vi fikk til slutt tak i 21 av de 29 personene eller familiene. For de aller fleste gjorde vi det ettertrykkelig klart fra starten av at vi ikke hadde til hensikt å identifisere personene bak kontoene. I de tilfellene der vi ikke kunne love det – fordi personene var såpass profilerte at en offentliggjøring av navn ville ha samfunnsmessig interesse – var vi helt avhengige av en innrømmelse fra dem. Den kom heller ikke, og vi vurderte det til presseetisk uforsvarlig å offentliggjorde navnene deres. Det er nærliggende å anta at det å slippe å bli identifisert, hjalp betraktelig på enkelte av skattesnyternes snakkesalighet.

Et annet forhold viste seg også å være viktig når det gjaldt å få intervjuobjektene til å snakke med oss, var detaljkunnskapen vi satt med når det gjaldt deres formueforvaltning. Å kunne vise til korrespondanse mellom dem og banken, samt de ovennevnte ligningsdataene, gjorde nok at en del følte at vi satt med såpass mye informasjon at de følte et behov for å forklare seg.

Av de 21 vi fikk kontakt med, fikk vi svært forskjellige svar: Fra total avvisning til total innrømmelse. I den grad det tegnet seg et mønster, var det at de vi visste mest om fra før, også var dem som hadde lettest for å snakke.

4.3 Resultatet

Så vidt vi kjenner til, er dette første gang et stort antall nordmenn, fra forskjellige miljøer, er blitt undersøkt av medier i forbindelse med mulig skatteunndragelse. Felles for alle 21, var at alle avviste at kontoen i dag var operativ. Dette hadde vi naturligvis ingen mulighet til å sjekke, men kan tyde på at det i det minste sitter langt inne å innrømme pågående juks.

Det kom en rekke ulike forklaringer på kontoene. Noen avviste at det var noe de kjente til, eller mente vi hadde gale opplysninger, andre skyldte på familiemedlemmer eller andre bekjente. Noen var kryptiske og svarte hverken avkrefte eller bekræftende.

En håndfull personer valgte imidlertid å legge kortene på bordet. Samtlige hevdet også at de hadde gjort opp for seg. Det gjaldt også far og sønn fra Vestlandet, som etter at vi fortalte hva vi visste, forklarte seg i detalj, og ble hovedcase i én av artiklene.

En annen interessant observasjon var at det blant dem som innrømmet skattesvik, var flere med lengre utenlandsopphold bak seg. En mulig teori er at det er lettere å holde penger unna norske skattemyndigheter dersom man føler at man er langt unna dem, geografisk og kulturelt. Flere var også interessert i å fortelle om misnøyen og alle problemene når man først benytter seg av skatteamnestiet.

Alt i alt gjorde vi flere relativt unike intervjuer med personer som har hatt hemmelige kontoer i Sveits, som de nok trodde ingen noensinne ville få vite om. Som én av dem sa: «Dette var en telefon jeg hadde håpet jeg aldri skulle få».

4.4 Offentliggjøre navn eller ikke ?

Vi lagde oss en liste over personer som var omtalt i materialet. Listen ble «vasket», jf avsnitt 3 i denne rapporten.

Deretter ble alle på listen kontaktet. Det var to personer på listen med av tydelig offentlig interesse, begge med tilknytning til kjente norske rederier.

De øvrige på listen var navn som ikke kunne sies å ha offentlig interesse. De hadde ikke fremtredende posisjoner i samfunnslivet og de hadde ikke omfattende næringsinteresser.

Det var enkeltmennesker som av ulike grunner hadde konto i HSBC i Sveits. Noen av grunnene var nok ikke aktverdige, det fremgikk tydelig av svarene. Men det var ikke grunn god nok til å offentliggjøre navnene.

De to av offentlig interesse kommuniserte begge på tekstmeldinger og var ikke mulig å få i tale på telefon. Begge svarte at de hadde sitt på det tørre overfor norske skattemyndigheter.

Den ene svarte: «Jeg forholder meg til skattemyndighetene som har god oversikt. Utover det har jeg ingen kommentarer». På oppfølgingsspørsmål viste vedkommende til dette svaret.

Den andre personen svarte mer detaljert, men også med tekstmeldinger. Etterhvert svarte vedkommende (svært kortfattet) på alle de fire spørsmålene vi stilte. Vedkommende svarte: «Dette er en helt offentlig investering oppgitt til norske skattemyndigheter». I tillegg opplyste vedkommende at kontoen var avsluttet og at dette ikke hadde vært en god investering.

For å komme videre ville det vært nødvendig å kjenne de to personens selvangivelser. Men disse er en sak mellom dem og skattemyndighetene, og vi vet av erfaring at innsyn i disse blir avvist.

På denne bakgrunn valgte vi ikke å offentliggjøre noen navn. Det er ikke ulovlig å ha konto i Sveits. Mange nordmenn har det, selvfølgelig mest blant dem som har jobbet og bodd lenge i utlandet.

En offentliggjøring av de to personene av offentlig interesse, måtte ha vært ledsaget av kommentarer der de sikkert ville sagt at «dette er oppgitt til skattemyndighetene».

Da ville leserne ha spurt seg om dette var noen sak i det hele tatt. Vi kunne blitt anklagd for å drive mistenkeliggjøring av velstående personer uten håndfaste bevis for at de hadde gjort noe ulovlig.

De ulike svarene vi fikk fra personene på listen ble derfor heller brukt som illustrasjoner i anonymisert form i artikkelen om kontiene i Sveits.

5. Sluttkommentarer

I ettertid er vi fortsatt litt uenige om vi var for forsiktige i navnebruken. Vi hadde flere diskusjoner om dette.

På listen står navn som er kjente for mange i norsk næringsliv. Hadde vi publisert navnene på flere av de som hadde konto i Sveits – uten å anklage dem for å gjøre noe ulovlig, så er det umulig å vite hvor vi hadde kommet videre.

Det er ikke ulovlig å ha bankkonti i Sveits – men når du er rederfamilie eller toppadvokat så bør du ha en forklaring.

Liste over publiserte artikler:

8 . februar:

Slik hjalp banken verdens rikeste med å skjule milliarder:

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Slik-hjalp-banken-verdens-rikeste-med-a-skjule-milliarder-7892408.html>

Mannen som får milliardærer og banksjefer til å skjelve:

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/SwissLeaks-Mannen-som-far-milliardarer-og-banksjefer-til-a-skjelve-7892990.html>

Norge ba ikke om data som kan avsløre skjulte formuer:

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/SwissLeaks-Norge-ba-ikke-om-data-som-kan-avsløre-skjulte-formuer-7893006.html>

9. februar:

«Plutselig har du en sum som du synes det er litt voldsomt å skatte av»

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/SwissLeaks-Plutselig-har-du-en-sum-som-du-synes-det-er-litt-voldsomt-a-skatte-av-7894043.html>

Se noen av de mest sentrale navnene i Swissleaks:

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Se-noen-av-de-mest-sentrale-navnene-i-SwissLeaks-7893596.html>

10. februar:

Swissleaks skaper sterke reaksjoner: «Helt uforståelig at vi ikke har bedt om denne listen»:

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/SwissLeaks-skaper-sterke-reaksjoner-Helt-uforstaelig-at-vi-ikke-har-bedt-om-denne-listen-7894870.html>

«Husmødrene» med fete, hemmelige bankkonti i Sveits:

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Husmodrene-med-fete-hemmelige-bankkonti-i-Sveits-7895371.html>

11. februar:

Derfor ba ikke Norge om Swissleaks-listene:

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Derfor-ba-ikke-Norge-om-SwissLeaks-listene-7896740.html>